

Ղայրոցականների քիմիայի առարկայական օլիմպիադայի դպրոցական փուլ

11-12-րդ դասարան, 2024-2025թթ., տևողությունը՝ 120 րոպե

Հարգելի՛ աշակետներ, խնդիրները լուծելիս օգտագործեք քիմիական տարրերի հարաբերական ատոմային զանգվածների կլորացված արժեքները: Մաղթում ենք Ձեզ հաջողություն:

Խնդիր 1

Բարիումի քլորիդի ($BaCl_2$), կալիումի դիքրոմատի ($K_2Cr_2O_7$) և պղնձի (II) սուլֆատի ($CuSO_4$) 2 գ զանգվածով խառնուրդի բաղադրիչների քանակական պարունակությունը որոշելու համար իրականացվել են հետևյալ փորձերը: **Փորձ I.** Սկզբում ամբողջ խառնուրդը լուծվել է 200 մլ ծավալով թորած ջրում: **Փորձ II.** I փորձում ստացված լուծույթից վերցված 50 մլ նմուշին ավելացվել է նոսր ծծմբական թթու՝ վերցված ավելցուկով, որի արդյունքում առաջացել է սպիտակ նստվածք: Վերջինիս զանգվածը ֆիլտրվելուց և չորացվելուց հետո կազմել է 0.138 գ: **Փորձ III.** I փորձում ստացված լուծույթի մեկ այլ 10 մլ նմուշին ավելացվել է կալիումի յոդիդի թթվային ($pH=0$) լուծույթ՝ վերցված ավելցուկով, և լուծույթը պահվել է մուօ միջավայրում՝ մոտ 15 րոպե: Առաջացած յոդը տիտրվել է նատրիումի թիոսուլֆատի ($Na_2S_2O_3$) 0.05 Մ լուծույթով: Օախսվել է թիոսուլֆատի 22.54 մլ լուծույթ: **Փորձ IV.** Ստացված տվյալների հիման վրա հաշվարկվել է խառնուրդի յուրաքանչյուր բաղադրամասի պարունակությունը:

- 1. Նշե՛ք,** բարիումի քլորիդի զանգվածային բաժինը (%) խառնուրդում:
1) 24.6   2) 40.1   3) 50.3   4) 60.1
- 2. Նշե՛ք,** III փորձի ընթացքում առաջացած յոդի քանակը (մոլ):
1) 0.0005635   2) 0.001127   3) 0.00028175   4) 0.0128
- 3. Նշե՛ք,** կալիումի դիքրոմատի քանակը (մոլ) սկզբնական խառնուրդում:
1) 0.00128   2) 0.00315   3) 0.00364   4) 0.00652
- 4. Նշե՛ք,** պղնձի(II) սուլֆատի զանգվածային բաժինը (%) սկզբնական խառնուրդում:
1) 5.12   2) 20.15   3) 29.04   4) 44.62
- 5. Նշե՛ք,** թե հետևյալ նյութերից որի՞ ջրային լուծույթը կարելի է կիրառել որպես տիտրանտ՝ յոդմետրիայի փոխարեն՝ նյութերի ճշգրիտ քանակությունները որոշելու համար:
1) $KMnO_4$ 2) $AgCl$ 3) $FeCl_2$ 4) $FeCl_3$

Խնդիր 2

Էլեկտրոֆիլային արոմատիկ տեղակալումը արոմատիկ օղակի ջրածնի տեղակալումն է էլեկտրոֆիլով՝ պահպանելով արոմատիկությունը: Ռեակցիան ընթանում է հետևյալ հիմնական փուլերով.

- 1)** Էլեկտրոֆիլային հարձակման հետևանքով սիգմա կոպլեքսի առաջացում:
- 2)** Պրոտոնի կորուստ՝ արոմատիկության վերականգնում:
Էլեկտրոն-դոնոր խմբերը (I կարգի օրիենտանտներ) ավելացնում են բենզոլային օղակի նուկլեոֆիլությունը՝ ակտիվացնելով օրթո- և պարա- դիրքերում էլեկտրոֆիլի տեղակալումը: Մեծ էլեկտրոն-դոնոր խմբերը հիմնականում ակտիվացնում են պարա- դիրքերը՝ տարածական էֆեկտների պատճառով: Էլեկտրոն-ակցեպտոր խմբերը (II կարգի օրիենտանտներ), ընդհակառակը, նվազեցնում են օղակի նուկլեոֆիլությունը, և դրանց դեպքում գերակշռում է մետա- տեղակալումը:
- 6. Նշե՛ք,** թե հետևյալ միացություններից որն է առավել արագ փոխազդում բրոմի հետ՝ $FeBr_3$ -ի ներկայությամբ:
1) բենզոլ   2) մեթիլ բենզոատ   3) նիտրոբենզոլ   4) անիլին
- 7. Նշե՛ք,** նիտրոբենզոլի և օլեումի միջև ընթացող ռեակցիայում արոմատիկ օղակի փոխազդեցության հիմնական դիրք(եր)ը:
1) օրթո-   2) պարա-   3) մետա-   4) օրթո- և պարա-
- 8. Նշե՛ք,** նիտրոբենզոլի և օլեումի փոխազդեցության հիմնական արգասիք(ներ)ի ^1H ՄՄՌ սպեկտրի պիկերի քանակը (մեկից ավել արգասիքների դեպքում հաշվե՛ք դրանց գումարային քանակը):

- 1) 2   2) 5   3) 6   4) 8

9. **Նշե՛ք**, սենյակային ջերմաստիճանում ֆենոլի և բրոմաջրի փոխազդեցության արգասիքի մոլեկուլային զանգվածը (գ/մոլ):

- 1) 331   2) 173   3) 252   4) 160

10. **Նշե՛ք**, թե էրեկտրոֆիլային արոմատիկ տեղակալման մասին հետևյալ պնդումներից որն է **սխալ**:

- 1) Մեթիլ- տեղակալիչը I կարգի օրիենտանտ է:
- 2) II կարգի օրիենտանտները փոքրացնում են ռեակցիայի արագությունը՝ բենզոլի համեմատ:
- 3) Անիլինի մետա- դիրքերն ակտիվացնելու համար կարելի է պրոտոնացնել ամինո- խումբը:
- 4) Ացետոֆենոնը (մեթիլֆենիլկետոնը) հակված է փոխազդել յոդի հետ՝ հիմնային միջավայրում՝ էլեկտրոֆիլային արոմատիկ տեղակալման մեխանիզմով:

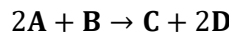
Խնդիր 3

Արդյունաբերությունում **A** բինար միացությունը (անգույն հեղուկ) ստանալու համար **X** պարզ նյութը փոխազդեցության մեջ են դնում **B** հալոգենի հետ: **A**-ում **X**-ի զանգվածային պարունակությունը 22.57 % է: **A**-ն փոխազդում է ջրի հետ շատ բուռն և էկզոթերմիկ՝ առաջացնելով սուր հոտով **C** թթու գազը և **D** թթվի լուծույթ: **D** թթուն ունի երկու իզոմերներ՝ **D1** և **D2** տաուտոմերները: Հայտնի է նաև, որ **D1**-ում **X**-ի ատոմը հնգավալենտ է, իսկ **D2**-ում **X**-ի ատոմն ունի մեկ չընդհանրացված էլեկտրոնային զույգ:

11. **Նշե՛ք X** պարզ նյութի քիմիական բանաձևը:
1) N₂   2) P₄   3) S₈   4) Br₂
12. **Նշե՛ք A** միացության մոլեկուլի երկրաչափական կառուցվածքի անվանումը:
1) տետրաէդր   2) օկտաէդր   3) եռանկյուն բուրգ   4) հարթ քառակուսի
13. **Նշե՛ք D1** թթվի մոլեկուլում թթվային ջրածինների քանակը:
1) 1   2) 2   3) 3   4) 4
14. **Նշե՛ք D1** թթվի մոլեկուլի երկրաչափական կառուցվածքի անվանումը:
1) տետրաէդր   2) օկտաէդր   3) եռանկյուն բուրգ   4) հարթ քառակուսի
15. **Նշե՛ք D1** թթվի մոլեկուլում **X**-ի ատոմի հիբրիդացումը:
1) sp   2) sp²   3) sp³   4) dsp²

Խնդիր 4

500 Կ ջերմաստիճանում և ստանդարտ ճնշման պայմաններում իրականացվել է ռեակցիա **A** և **B** գազերի միջև՝ **C** և **D** գազերի առաջացմամբ՝ հետևյալ ընդհանուր հավասարմամբ:

Ռեակցիայի սկզբում ($t=0$) նյութերի քանակություններն են՝ $n_0(A) = 4$ մոլ, $n_0(B) = 2$ մոլ, $n_0(C) = 0$ մոլ, $n_0(D) = 0$ մոլ: Տրված են նաև միացությունների առաջացման էնթալպիաները՝ $\Delta H_f^\circ(A) = -50$ կՋ/մոլ, $\Delta H_f^\circ(B) = -115$ կՋ/մոլ, $\Delta H_f^\circ(C) = -100$ կՋ/մոլ, $\Delta H_f^\circ(D) = -75$ կՋ/մոլ: Ռեակցիայի էնտրոպիան՝ $\Delta S_r^\circ = -28$ Ջ/(մոլ·Կ):

16. **Հաշվե՛ք** ռեակցիայի էնթալպիան (կՋ/մոլ): Պատասխանում նշե՛ք դրա բացարձակ արժեքը ($|\Delta H_r^\circ|$):
17. **Հաշվե՛ք** ռեակցիայի արդյունքում անջատված ջերմությունը (կՋ), եթե ռեակցիան ընթանա 100% ելքով:
18. **Հաշվե՛ք** ռեակցիայի Գիբբսի ազատ էներգիայի փոփոխությունը (կՋ/մոլ): Պատասխանը կլորացրե՛ք մինչև ամբողջ թիվ և նշե՛ք դրա բացարձակ արժեքը ($|\Delta G_r^\circ|$):
19. **Հաշվե՛ք** ռեակցիայի հավասարակշռության հաստատունի (K) արժեքը՝ նշված պայմաններում: Պատասխանը կլորացրե՛ք մինչև ամբողջ թիվ:
20. **Հաշվե՛ք** այն ջերմաստիճանը (Կ), որի դեպքում $K = 120$: Պատասխանը կլորացրե՛ք մինչև ամբողջ թիվ: Ընդունե՛ք, որ էնթալպիան և էնտրոպիան չեն փոխվում տվյալ ջերմաստիճանային տիրույթում: